

ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Μ. ΤΕΤΑΡΤΗ 20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2022

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Κείμενο 1

Η δοκιμασία ενός πολιτισμού

Εισαγωγικό σημείωμα

Ο Γιώργος Γραμματικάκης, καθηγητής στο τμήμα Φυσικής του Πανεπιστημίου Κρήτης, διερευνά τις δυνατότητες του σύγχρονου πολιτισμού να αποκαταστήσει τις σχέσεις του με το περιβάλλον, αλλά και την ίδια την έννοια του ανθρώπου.

Το τέλος της δεύτερης χιλιετίας –παρ' όλο που είναι ορόσημο αυθαίρετο– βρίσκει τη Γη και τους κατοίκους της απειλούμενους από μίαν ανάπτυξη χωρίς μέτρο· που μήτε το φυσικό περιβάλλον σέβεται, αλλά και τις πραγματικές ανάγκες του ανθρώπου αλλοιώνει.

Το πρόβλημα είναι ότι η αναστροφή της κατάστασης αυτής προϋποθέτει τολμηρές αποφάσεις, παγκόσμια συνεργασία και ατομική υπευθυνότητα. Ακόμη περισσότερο, προϋποθέτει αλλαγή νοοτροπίας και αξιών. «Χρειάζεται να καταλάβουμε», γράφει ο Α. Βεργανελάκης, «ότι η ανθρωπότητα μπήκε σε μια εντελώς νέα εποχή, για την οποία το παρελθόν δεν μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα. Τα τελευταία σαράντα χρόνια ο άνθρωπος άρχισε να αλληλεπιδρά με τη φύση και με καινούργια μέσα και τρόπους. Η αντιμετώπιση των προβλημάτων είναι ένα συλλογικό έργο, που επιβάλλεται να γίνεται σε τοπική, εθνική και διεθνή κλίμακα».

Και εδώ έγκειται η δυσκολία. Διότι ο χάρτης του πλανήτη αποκαλύπτει μια τεράστια ποικιλία κρατών και εθνοτήτων, ένα ευρύτατο φάσμα πολιτικών συστημάτων, βιοτικού επιπέδου και βαθμού παιδείας. Το δε «σύνδρομο των συνόρων» είναι πάντοτε μια γραμμή ψυχολογικής αυτοάμυνας για τον άνθρωπο: Έξω από τη δική του περιοχή ή ιδιοκτησία, η καταστροφή δεν τον αφορά. Αυταπάτη βαθύτατη, αφού ένα πυρηνικό ατύχημα, η ρύπανση των υδάτων ή η καταστροφή του όζοντος δύσκολα αναγνωρίζουν εθνικά και ατομικά σύνορα.

Είναι αλήθεια ότι, την τελευταία ιδίως δεκαετία, κάποια αναμφισβήτητη πρόοδος έχει συντελεσθεί. Μεμονωμένα έθνη ή σε συνεργασία μεταξύ τους έχουν νομοθετήσει συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος, ενώ σε διεθνές επίπεδο το πρόβλημα τίθεται με αυξανόμενη έμφαση. Ταυτόχρονα, υπάρχει μια θεαματική αύξηση της ευαισθησίας των ίδιων των κατοίκων της Γης. Οικολογικά κινήματα δραστηριοποιούνται ή πολιτεύονται σε πολλές χώρες, οι διαμαρτυρίες παίρνουν συχνά τη μορφή συγκρούσεων με την αναπτυξιακή νοοτροπία, ενώ τα μέσα

ενημερώσεως αφιερώνουν μεγάλο μέρος στην πληροφόρηση και επισήμανση των κινδύνων.

Ωστόσο, τα περιθώρια για κάποιου είδους αισιοδοξία παραμένουν αναιμικά. Ο λόγος είναι ότι ο πλανήτης έχει ήδη τραυματιστεί σοβαρά και το κοινωνικό κόστος ή η δράση που απαιτούνται για μίαν αργή ανάκαμψη υπερβαίνουν κατά πολύ τις παρούσες δυνατότητες κινήσεων. Διότι οι διεθνείς διαδικασίες είναι πολύπλοκες και χρονοβόρες, ενώ συχνά είναι ανάγκη να θιγεί το συμφέρον ατόμων, ομάδων ή εταιριών για να βελτιωθούν τα πράγματα, και τούτο, σε μια εποχή καταναλωτισμού που εκτρέφει αντίθετες αξίες, είναι συχνά αδιανόητο.

Το συμπέρασμα έχει, λοιπόν, μια δραματική διάσταση. Για να απαλλαγεί η Γη από τους εφιάλτες της, χρειάζεται ίσως κάτι ριζικότερο από τις βραδύτατες κινήσεις σε τοπικό ή παγκόσμιο επίπεδο. Η περιβαλλοντική κρίση είναι, σε πρωτογενές επίπεδο, κρίση του σύγχρονου πολιτισμού και των αξιών του. Αυτό που χρειάζεται, συνεπώς, είναι να αμφισβητηθεί η ίδια η έννοια της προόδου και η μονομέρεια της πρακτικής της. Διότι η πρόοδος, μέχρι τώρα, περίπου ταυτίζεται με τα τεχνολογικά αγαθά και τη βελτίωση των οικονομικών παραμέτρων. Ελάχιστα αναφέρεται σε ποιοτικές παραμέτρους, στην αρμονική ισορροπία του ανθρώπου με το περιβάλλον του, σ' αυτόν καθ' εαυτόν τον εσωτερικό άνθρωπο και στην ανάγκη του να υπάρξει με τους άλλους. Η τυφλή επιδίωξη της ανόδου του ατομικού ή εθνικού εισοδήματος δεν οδηγεί πάντοτε στην άνοδο του βιοτικού –με την έννοια του βίου, της ζωής– επιπέδου. Οδηγεί, συνήθως, σε έναν άνθρωπο χωρίς σοφία και ευθύνη, στερημένο από την παρηγοριά της τέχνης και την ανάσα του διπλανού, έρμαιο δυνάμεων που στηρίζουν την εξουσία τους στην ισοπέδωση τη δική τους και της φύσεως.

Γραμματικάκης, Γ. (2006), Η δοκιμασία ενός πολιτισμού, Στο Η κόμη της Βερενίκης. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης. 146-151 (διασκευή).

Κείμενο 2

Περιβάλλον – κοινωνία – οικονομία και εκπαίδευση για βιώσιμη ανάπτυξη

Σήμερα, ζούμε σε μία ιδιαίτερος ζοφερή και οδυνηρή κοινωνική πραγματικότητα, κυριαρχημένη από μια βαθιά ριζωμένη οικονομική, οικολογική, πολιτισμική και εκπαιδευτική κρίση. Η πολυδιάστατη αυτή κρίση, συνεχώς οξύνεται και επιδεινώνεται από τη φτώχεια, την ανεργία, τη διαφθορά, την έλλειψη κοινωνικής δικαιοσύνης, αλλά και από την αλλοτρίωση, την αποξένωση, την απάθεια, την αδιαφορία, την περιθωριοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Από τα οικονομικά συμπτώματα της συνολικής αυτής κρίσης, η φτώχεια, η ανεργία και η συνεχώς εξαπλούμενη διαφθορά, συνήθως, προέρχονται από την αλόγιστη, άνιση, και αδίκως κατανομημένη χρήση πεπερασμένων και εξαντλήσιμων φυσικών πόρων, που δεν καλύπτουν βασικές βιοτικές ανάγκες για όλους τους πολίτες του πλανήτη μας και κυρίως γι' αυτούς των αναπτυσσόμενων φτωχών χωρών. Γι' αυτό, στις τελευταίες δεκαετίες, η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης έχει διαφοροποιηθεί ποιοτικά, συμπεριλαμβάνοντας και συνεκτιμώντας και τις περιβαλλοντικές και τις κοινωνικές και τις εκπαιδευτικές τις διαστάσεις και επιδράσεις.

Απ' αυτή τη διευρυμένη –ποιοτικά– οικονομική αντίληψη γεννήθηκε η ιδέα και η έννοια της διατηρήσιμης ή αυτοσυντηρούμενης ή Αειφορικής ή Βιώσιμης –κοινωνικά– ανάπτυξης, που εκφράζει μια περισσότερο φιλική προς τη φύση και στο περιβάλλον, ανάπτυξη, η οποία εξ ορισμού, επιδιώκει να διασφαλίσει τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές, εκείνες, συνθήκες που θα επιτρέψουν όχι μόνο στις σημερινές, αλλά και στις μελλοντικές γενιές να καλύψουν και αυτές τις δικές τους ανάγκες. Έτσι, η ολοκληρωμένη Αειφορική ή βιώσιμη κοινωνική ανάπτυξη (Development) που εξασφαλίζει μία σταθερή και διαχρονική ποιότητα ζωής, δεν ταυτίζεται με την ουδέτερη –κοινωνικά– οικονομική ανάπτυξη, η οποία στην πραγματικότητα δεν είναι Ανάπτυξη, αλλά Μεγέθυνση, δηλαδή ποσοτική Αύξηση (Growth) Οικονομικών Μεγεθών.

Άλλη, συνεπώς, είναι η ποσοτική οικονομική αύξηση, την οποία οι παραδοσιακοί οικονομολόγοι, λογιστικού χαρακτήρα, αλλά και οι παρακμιακοί πολιτικοί αποκαλούν Ανάπτυξη, και άλλη η βιώσιμη κοινωνική ανάπτυξη, που ως πραγματική και ουσιαστική ανάπτυξη, εμπεριέχει βεβαίως και τη συμβατική οικονομική μεγέθυνση, ενταγμένη όμως σ' ένα γνήσιο ποιοτικό πλαίσιο ζωής, οριοθετημένο από ευνοϊκές συνθήκες υγείας, παιδείας, αγωγής, απασχόλησης, ελευθερίας, Δημοκρατίας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ασφάλειας των πολιτών. Με άλλα λόγια η γνήσια, ουσιαστική και ολοκληρωμένη οικονομική ανάπτυξη έχει νόημα, σημασία και αξία, μόνο, όταν εμπεριέχει την κοινωνική δικαιοσύνη και την περιβαλλοντική ισορροπία και υγεία.

Με αυτές τις αντιλήψεις, οι πυλώνες της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος σχηματίζουν το αειφορικό-βιώσιμο τρίγωνο ανάπτυξης, με πλευρές-πυλώνες, οι οποίες επιδιώκουν να διαμορφώσουν ευνοϊκές ανθρώπινες αξίες, στάσεις, συμπεριφορές και δράσεις, για μία ουσιαστική και ποιοτική ανθρώπινη ζωή. Η σύνδεση και συσχέτιση των τριών πλευρών του αειφορικού τριγώνου παρακολουθεί την παρακάτω λογική:

Συγκεκριμένα, η πλευρά των οικοπεριβαλλοντικών διαστάσεων και επιρροών του αειφορικού τριγώνου ανάπτυξης, ζητά από τους πολίτες, όχι μόνο αναγνώριση και σεβασμό των περιβαλλοντικών αξιών, αλλά και σύνεση και, κυρίως, περιορισμούς της χρήσης και ανάλωσης των φυσικών πόρων του περιβάλλοντός τους. Η πλευρά των οικονομικών διαστάσεων και επιπτώσεων του αειφορικού-βιώσιμου τριγώνου ανάπτυξης ζητά επίσης, από τις κοινωνίες των πολιτών, πλεονάσματα αγαθών, όπως πρώτες ύλες, καύσιμα, νερό και άλλα και για τις επόμενες γενιές, βασισμένα στην εξοικονόμηση ενέργειας, στην ανακύκλωση που παρατείνει τη ζωή και τη χρήση υλικών, στην παραγωγικότητα, στην τεχνολογία και στην τεχνογνωσία. Ακόμη, η τρίτη πλευρά των κοινωνικών διαστάσεων και συνεπειών του βιώσιμου τριγώνου ανάπτυξης επιδιώκει κοινωνική ανάπτυξη ποιότητας ζωής, με όρους –όπως και πριν τονίστηκε– υγείας, παιδείας, καλλιέργειας, αγωγής, αισθητικής, απασχόλησης, ψυχαγωγίας, αλληλεγγύης, ασφάλειας κ.ά.

διασκευασμένο άρθρο από το διαδίκτυο, www.haniotika-nea.gr

Κείμενο 3

Γιώργου Ιωάννου, «Ο φύκος»

Μολονότι είχα δημοσιεύσει ότι δε θα γιορτάσω, κάποιος φίλος θεώρησε καλό να μου στείλει πρόπερσι τη μέρα της γιορτής μου έναν φύκο. Αντιπαθώ τις γιορτές και τα δώρα γι' αυτό δέχτηκα όχι χωρίς κάποια στεναχώρια για τη γλάστρα. Αργότερα όμως κοιτάζοντας με προσοχή το φυτό πήρα να ξεχνιέμαι και να σιγοαλλάζω διάθεση. Ήταν ένα είδος φύκου καλύτερο, οπωσδήποτε, απ' τα συνηθισμένα... Με φύλλα πιο πλατιά, πιο νευρώδη και πιο σκούρα, με κορμό ίσιο και δυνατό και γενικά με γραμμές υποβλητικά ευχάριστες. Πήρα το σοβαρό φυτό και χωρίς δισταγμό, αντί να το βάλω στη βεράντα μαζί με τ' άλλα, το πήγα στο δωμάτιό μου. Όταν γύρισα τις πρωινές ώρες, είχα φυσικά ξεχάσει το φυτό, μετά από τόσα και τόσα που είχαν μεσολαβήσει, μα κατά το απόγευμα μόλις κάθισα στο τραπεζάκι μου να συγκεντρωθώ κι έπεσαν τα μάτια μου στον ατάραχο φύκο, μια δύναμη, καρτερικότητα μάλλον, ένιωσα να εκπορεύεται αποκεί και να με γαληνεύει. Σηκώθηκα, τον πότισα λίγο, καθάρισα μ' ένα πανί μαλακό τα φύλλα και το τσουτσουνάκι του κι ύστερα στρέφοντας απάνω του το φως τον εξέτασα παντού με τον μεγεθυντικό φακό μου, που τον έχω για να βλέπω και να ξαναβλέπω λεπτομερειακά αγαπημένες φωτογραφίες. Ήταν άψογος, χωρίς ίχνος αρρώστιας ή τραυματισμού πουθενά. Θαρρείς και είχε φυτρώσει μεμιάς εκείνη τη στιγμή. Ικανοποιήθηκα. Όμως αμέσως σχεδόν μελαγχόλησα, όταν σκέφτηκα πως ήταν κι αυτός ένα φυτό του ανθοπωλείου, ψεύτικο σχεδόν, που αναπτύχθηκε έτσι με διάφορες ουσίες χημικές και τώρα που θα τις έχανε, θα έπαιρνε κι αυτό, όπως συνήθως, να χαλάει. Πάντως, εγώ εξακολούθησα και τις επόμενες μέρες να το λιγοποιτίζω και να το γυαλίζω, όχι χωρίς ανησυχία σοβαρή. Όταν όμως είδα ένα πρωί σκισμένη και πεσμένη τη φλούδα απ' την πιπεριά του και μισοξετυλιγμένο ένα ωραιότατο λαδοπράσινο φύλλο, ησύχασα απολύτως κι άρχισα πλέον να κάνω μακροχρόνια σχέδια για το μέλλον. Στο μεταξύ η άνοιξη προχωρούσε ραγδαία κι αυτός, κάθε βδομάδα σχεδόν, πετούσε κι από ένα νέο φύλλο, ολοένα πιο μεγάλο και πιο γυαλιστερό. Ξεθάρρεψα. Τον έβγαλα στο μπαλκόνι να τον δει λίγο η ήλιος και να μη γίνει σαν το αφεντικό του ανήλιαγος κι αυτός. Δεν πρόσεξα όμως, κι ένα βράδυ που φύσηξε Βαρδάρης, η γαζία γέρνοντας του καταξέσκισε δυο τρία απ' τα ωραιότερα φύλλα του. Ανέκαθεν αντιπαθούσα τις γαζίες για την πρόστυχη ομορφιά τους, που όμως όπως είναι φυσικό έχει βρει τόση ανταπόκριση. Τις φοβόμουν μάλιστα και λίγο, από τότε που μικρόν μου είχαν πει πως στα λουλούδια τους μαζεύονται μικρόβια της φθίσης¹. Τη φορά όμως αυτή έγινα έξω φρενών. Αν ήταν αποκλειστικά δική μου, θα την έδινα αμέσως σε κείνους που από καιρό επίμονα μας τη ζητούσαν για να τη φυτέψουνε στο οικόπεδό τους σε κάτι κατσάβραχα. Μια όμως και δεν ήταν στο χέρι μου αυτό, περιορίστηκα να περιμαζέψω το φύκο αμέσως στο δωμάτιό μου. Για τα φύλλα του γιατρεία δεν υπήρχε· είτε τ' άφηνα έτσι είτε τα 'κοβα, τα τραύματα και τα σημάδια θα έμεναν σ' όλη του τη ζωή. Σαν άνθρωπος είναι κι αυτό, συλλογίστηκα, κι αμέσως τον συμπάθησα ακόμα πιο πολύ. Από τότε τον κράτησα για πάντα απέναντί μου μέσα στο δωμάτιο. Το χειμώνα σταματάει κι απ' την άνοιξη ως

¹ φθίση: η φυματίωση

το φθινόπωρο αραδιάζει με κανονικό ρυθμό κλιμακωτά τα φύλλα του. Ταιριάζουμε σε πολλά. Ούτε ήλιο ούτε αέρα πολύ θέλει και δεν τον πειράζει διόλου το ηλεκτρικό φως, που μέρα νύχτα καίει στο ντουμανιασμένο απ' τα τσιγάρα δωμάτιό μου, όπου ψοφούν αράδα τα ωδικά πουλιά. Στέκεται εκεί απέναντί μου αλύγιστος, ατάραχος, βαθύτατα σιωπηλός. Σα να πνίγει, να απορροφά, τη βαβούρα της ανεκδιήγητης πολυκατοικίας όπου είμαι καταδικασμένος να ζω. Ούτε λουλούδια ούτε παρακλάδια πετά. Μια αδιάπτωτη εσωτερική ζωή τού χαρίζει την ομορφιά του. Κάποιος που ξέρει απ' αυτά μου είπε πως είναι αρσενικός ο φύκος μου και λέγοντας αρσενικός εννοούσε, βέβαια στείρος. Καλύτερα έτσι. Αν ήταν θηλυκός, θα ήταν σίγουρα πιο άσχημος μ' όλα εκείνα τα παρακλάδια και τις περιφέρειες.

Στο μεταξύ ολοένα ρίχνει μπόι. Και να θέλω, δεν μπορώ πια να τον βγάλω στη βεράντα. Άλλωστε, αν τον πιάσει τώρα Βαρδάρης, θα τον ρίξει οπωσδήποτε κάτω και θα πάθει ό,τι και οι μυθικοί γίγαντες. Αλλά και μέσα στο δωμάτιο συνεχώς να μείνει, το πολύ πολύ ένα καλοκαίρι ακόμα να ζήσει. Με το ρυθμό που μεγαλώνει γρήγορα θα φτάσει στο ταβάνι και τότε πλέον δεν τον σώζει τίποτε. Το ταβάνι πάντως δεν πρόκειται να υποχωρήσει. Αυτός θ' αρχίσει να λυγάει, θ' ασκημαίνει σιγά σιγά, και για να μην πέσει απάνω μου καμιά μέρα, πρέπει να τον κόψω εγώ με τα ίδια μου τα χέρια. Δε θα 'ναι, βέβαια, η πρώτη φορά, που θα κάνω μια τέτοια πράξη, επειδή δεν έχω τα μέσα ή τη δύναμη να κρατήσω κοντά μου πράγματα και πρόσωπα που αγαπώ. Κατά βάθος όμως δεν τον λυπάμαι. Αυτός τουλάχιστο έδειξε το μπόι του και πηγαίνει τώρα παλικαρίσια. Εγώ όμως να δούμε πώς θα πάω, που ολοένα ζαρώνω και ζουφώνω², ελπίζοντας κατά βάθος πως επί των ημερών μου, και εγκαίρως μάλιστα, θ' αλλάξουν οι νόμοι της φύσεως ή οι χαρακτήρες των ανθρώπων. Ασφαλώς θα πάω πολύ χειρότερα –ούτε καν από φιλικό χέρι.

Γιώργος Ιωάννου, Η σαρκοφάγος. Πεζογραφήματα, Κέδρος, Αθήνα 121988, σ. 87-89

ΘΕΜΑ Α

Α1. Στο κείμενο 1 ο συγγραφέας ορίζει κάποιες προϋποθέσεις για την αναστροφή της καταστροφικής πορείας που έχει πάρει η ανάπτυξη στις μέρες μας. Να παρουσιάσετε σύντομα ποια είναι τα αισιόδοξα μηνύματα για τη δημιουργία τους αλλά και ποιες οι μεγάλες δυσκολίες που πρέπει να ξεπεραστούν (60-80 λέξεις).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Β

Β1. Να χαρακτηρίσετε το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων ως «Σωστό» ή «Λάθος» με βάση το κείμενο 2, αιτιολογώντας την απάντησή σας με χωρία του κειμένου:

α. Κατά τον αρθρογράφο η κρίση στη σημερινή εποχή είναι οικονομική.

β. Η οικονομική ανάπτυξη πλέον συμπεριλαμβάνει όχι μόνο ποσοτική αλλά και ποιοτική ανάπτυξη.

² ζουφώνω: κουρνιάζω

γ. Η αειφορική ή βιώσιμη ανάπτυξη επιδιώκει τη δημιουργία συνθηκών που εξασφαλίσουν μία διαχρονική ποιότητα ζωής.

δ. Ο αρθρογράφος ταυτίζει την ποσοτική οικονομική αύξηση με τη βιώσιμη κοινωνική ανάπτυξη.

ε. Για μια ουσιαστική και ποιοτική ανθρώπινη ζωή θα πρέπει να συνδυάσουμε την περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική πλευρά της ανάπτυξης.

Μονάδες 10

B2. α. Ο συγγραφέας του **κειμένου 1** παραθέτει στο κείμενό του σκέψεις άλλου διανοητή. Να εντοπίσετε το παράθεμα (μον. 3) και να εξηγήσετε γιατί το κάνει (μον. 4).

β. Πώς εξασφαλίζεται η συνοχή και η συνεκτικότητα των δύο τελευταίων παραγράφων του **κειμένου 2**; (μον. 8)

Μονάδες 15

B3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του **κειμένου 1** ως προς τη δυνατότητά του να ενημερώσει/ προϊδεάσει τον αναγνώστη για το περιεχόμενο του κειμένου του και να προσελκύσει το ενδιαφέρον του.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Να παρουσιάσετε την πορεία των συναισθημάτων του αφηγητή στο **κείμενο 3** σε σχέση με τον φύκο. Ποιο νομίζετε ότι είναι το θέμα το οποίο θίγει και πόσο ανταποκρίνεται στην εποχή μας; Για την απάντησή σας να αξιοποιήσετε τρεις (3) τουλάχιστον κειμενικούς δείκτες. (200 λέξεις)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Ο συντάκτης του κειμένου 1 θεωρεί ότι η περιβαλλοντική κρίση είναι, σε πρωτογενές επίπεδο, κρίση του σύγχρονου πολιτισμού και των αξιών του. Σε ένα άρθρο σας που θα δημοσιευτεί στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου σας επιχειρείτε να αναλύσετε τη σχέση αυτή και να προτείνετε τρόπους με τους οποίους η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς την υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής. Για την απάντησή σας μπορείτε να αξιοποιήσετε και τα τρία κείμενα. (300-400 λέξεις)

Μονάδες 30